

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IX.

ČÍSLO 10.

*Plukovník gšt. Petr J. NEDELJKOVIČ,
vojenský attaché království Srbů, Chorvatů a Slovinců.*

Průlom Soluňské fronty roku 1918. (K desátému výročí RČS.))*

Ú v o d.

Jsa povděčen správnému pochopení udržování bratrských svazků mezi Československem a naším královstvím, předstupuji s touto přednáškou**) před vás, abychom se lépe navzájem poznali. Poznati svého nepřítele znamená, podle Friedricha Velikého, nad ním zpola zvítěziti. Já pravím: Zrovna tak je nutno poznati přítele. Psané smlouvy se časem ruší a ruší, neboť se mění vedoucí osobnosti, pak však musí zůstatí vespolečná důvěra, která, jsouc výslednicí vzájemného poznání, nahradí smlouvy.

A to právě je účelem této přednášky, v které chci předvésti vysoce historický okamžik srbského národa, v němž srbský národ ukázal vlastnosti, které jej zařadily mezi nejlepší vojenské národy. Upozorněním na tyto vlastnosti a na to, co srbský národ vykonal, chci přispěti k jeho poznání a k utužení přátelských citů k němu.

Dříve než přejdu k vlastnímu výkladu o průlomu Soluňské fronty, musím zdůrazniti, že si náš král-voják od počátku přál zůstatí na „balkánské frontě“, t. j. na Sávě a na Dunaji, která skýtala veškeré podmínky zabrániti Německu spojení s východem, t. j. znemožniti „Drang nach Osten“, který byl pro Dohodu škodlivější než pro samo Srbsko. Balkánská fronta odpovídala mnohem lépe podmínkám pro přípravu snadnějšího a rychlejšího úderu s menšími oběťmi proti centrálním mocnostem nežli Soluňská fronta. Z balkánské fronty mohlo býti Německu zabráněno udržovati spojení s východem, čemuž nejlépe vyhovovala linie na sever od Niše, t. j. linie Sávy a Dunaje, t. zv. vrata k východu. Na této linii hájilo Srbsko — sice zkrvavené, ale neporažené — již dříve bránu k východu tím, že nejdříve na Ceru porazilo hordy legií starého císaře a později na Kolubaře a před Bělehradem odrazilo ještě mocněji císařské trupy. Z této fronty se pokoušelo dokonce i o ofensivu za ona vrata — Sávu a Dunaj — aby tak prospělo spojencům, kteří nesli taktéž svou tíhu války. Nutno přiznat, že celá činnost Srbska vyžadovala zde nadlidské námahy a ohromných obětí v době, kdy se marně dovolávalo pomoci spojenců.

*) Uveřejňujeme tuto zajímavou práci, psanou s neobyčejnou láskou k hrdinné srbské armádě, na oslavu desátého výročí RČS., neboť po průlomu soluňské fronty počínají se hroutiti armády středních mocností, počíná se rozpadávati stará, nám nepřátelská monarchie, aby na jejich troskách vznikly státy nové, mezi nimi i naše republika.

**) Přednáška uspořádána byla Jihoslovanskou ligou společně s Vědeckým ústavem vojenským, Svazem čsl. důstojnictva, Svazem čsl. rotmistrů a Volným sdružením srbských legionářů dne 20. března v Praze a pak v Brně, v Bratislavě, v Ružomberku, v Košicích, v Užhorodě, v Hradci Králové a v Pardubicích. Ze srbského přednášku přeložil a náčrtek upravil major V. Komárek.

Na balkánské frontě bylo nutno setrвати, i když započaly útoky rakousko-německé ze severu. Kdyby se to bylo stalo, nebyli by Bulhaři vstoupili do války a i Rumunsko by pak bylo bojovalo s jinými, příznivějšími výsledky. Co je však nejdůležitější: Německo by nebylo dosáhlo spojení s východem a válka by se nebyla bývala prodloužila a obětí by bylo bývalo méně.

Konečně ofensiva z této balkánské fronty skýtala mnohem lepší výsledky, a to v době poměrně kratší, než tomu bylo fakticky ze Soluňské fronty.

Ale to je již věc dějin, o kterých nechť píší historikové. Zmínil jsem se o tom jen proto, abych zdůraznil, kam až a jak správně srbský král-voják viděl daleko kupředu. Okolnosti však se vyvinuly jinak. Když pak spojenci vyrazili ze Soluně na sever, bylo již pozdě. Bulharsko, které přešlo k centrálním mocnostem, dostavši od nich nanejvýše ... sliby, zamezilo jim cestu do Srbska.

Srbská vojska, napadená početně daleko silnějším nepřítelem ze severu a zezadu, kladla hrdinný odpor. Byla však přinucena, ačkoli neporažena, opustiti svůj krb, neprohřešující se tím ani proti své cti, ani proti slovu danému spojencům, protože se rozhodla ustoupiti do divoké Albanie. Tu vidíme našeho krále-vojáka a tehdejšího následníka trůnu Alexandra, jak se svým národem — se svým vojskem opouští svou zem, aby zachoval čest, která byla vždy srbskému národu svatá. Touto svou vlastností dospěl srbský národ k takové morální výši a velikosti, že se jimi zapsal nesmrtelným písmem do dějin lidstva, jsa příkladem neohroženosti a junáctví.

Srbsko přešlo Albanii s nadlidskou námahou, vítězí nad běsy přírody a nad životními nedostatky — tím podal srbský voják znovu důkaz své veliké životní síly.

Srbské vojsko dostihlo Jaderského moře a za pomoci spojenců přešlo na ostrov Korfu značně zeslabeno, neboť z 560.000 vojáků došlo ze Srbska na Korfu 130.000. Vojsko bylo ihned bez odpočinku reorganizováno a odesláno k Soluni, kde se znovu počalo bití ve spojení se spojenci za svobodu svou a všech těch, kteří po ní tolik toužili.

To nutno připsati J. V. králi Alexandru, který vyslal tehdejšího podnáčelníka štábu srbského vrchního velitelství, nynějšího náčelníka hlavního štábu našeho vojska generála Petra Pešiče, 20. února 1916 na spojeneckou konferenci do Chantilly, kde měl požadovati co nejrychlejší organizaci a vyzbrojení srbského vojska a jeho odeslání na Soluňskou frontu, aby mohlo pokračovati ve válce po boku svých spojenců. Při té příležitosti žádal generál Pešič jménem vrchního velitele našeho vojska o zesílení soluňské fronty, aby mohla býti z této fronty započata ofensiva.

Jeho návrh narazil však na odpor, neboť právě naopak běželo o to, má-li vojsko na Soluňské frontě zůstat i v témže složení a počtu jako dosud, či má-li býti převezeno i se srbským vojskem na západní frontu. Generál Joffre rozhodl, že srbské vojsko nutno dirigovati k Soluni a ne převáděti na západní frontu, poněvadž není po ruce dostatek dopravních lodí. Zrušení Soluňské fronty a doprava francouzsko-anglických jednotek ze Soluně na západní frontu měla se odložit až na podzim.

V rozepři se spojenci dosáhl náš delegát toho, že přesvědčil spojence nejen o nutnosti existence Soluňské fronty, nýbrž dokonce i o tom, aby zde byla započata ofensiva.

To vše se událo tak rychle, že se může směle říci, že je to jeden z řídkých příkladů v historii národů, kromě reorganizace francouz-

ského vojska po expedici do Ruska roku 1812, provedené slavným a geniálním Napoleonem, který touto reorganizací vojska tehdy vzbudil obdiv a překvapení celé Evropy.

Roku 1916 započalo bulharské vojsko ofensivu proti našemu vojsku ještě nedostatečně vystrojenému a vyzbrojenému a opatřenému soumary pro dopravu kulometů, sotvaže dorazilo na frontu. Ofensiva započala proti Dunajské divisi. Pak dochází k bitvě u Gorničeva, v které naše vojsko dosahuje skvělého úspěchu, poráží bulharské vojsko, energicky a úspěšně je pronásleduje společně s francouzskými trupami. Avšak tyto síly byly nedostatečné a proto byly zastaveny německým vojskem narychlo převezeným ze západní fronty.

Tímto činem podalo srbské vojsko nový skvělý důkaz své životní síly, své tradiční chabrosti a způsobilosti k boji.

Německý podplukovník Kirch v svém díle „Krieg und Verwaltung in Serbien und Makedonien im Jahre 1916—18“ praví: „Jen rychlým disponováním německými trupami poskytnuta možnost k zastavení nepřátelského postupu.“

Dosud neměla Soluňská fronta vlivu na všeobecný běh válečných událostí. Aby tomu tak bylo, pozdvihuje srbský regent opět svůj hlas a znovu se zasazuje o to, aby Soluňská fronta byla zesílena, aby se přešlo na sever a aby odtud byl veden úder proti nepříteli, který má pořád ještě volné spojení s východem.

Na druhou spojeneckou konferenci byl vyslán znovu generál Pešič 15. listopadu 1916. Na této konferenci přivádí znovu otázku ofensivy ze Soluňské fronty na přetřes a dosahuje toho, že spojenecká vojska u Soluně jsou zesílena podle požadavků srbského vrchního velitelství na 23 divisi, veškeré divise doplněny na úplný válečný počet a že roku 1917 při všeobecné spojenecké ofensivě započata ofensiva i na Soluňské frontě. Tato ofensiva skončila však neúspěchem.

Vrchní velitel našeho vojska J. V. král Alexandr vysílá v říjnu 1917 opět generála Pešiče k anglickému králi se svým vlastnoručním dopisem žádaje ho o rychlé zesílení Soluňské fronty, aby mohla býti ihned zahájena ofensiva. Při té příležitosti odevzdává anglickému králi též notu o stavu Soluňské fronty a memorandum, ve kterém byl vyložen plán celé budoucí ofensivy, úsek druhé srbské armády označen jako nejlepší směr pro průlom Soluňské fronty za předpokladu, že tato fronta bude náležitě zesílena. A tohoto plánu bylo při ofensivě skutečně použito.

Ministr vojenství lord Derby schválil naše stanovisko s tou podmínkou, že se musí dříve poraditi s náčelníkem hlavního štábu a s vojenským odborem. Avšak náčelník anglického hlavního štábu nebyl téhož názoru jako vrchní velitelství, ba naopak trval na tom, aby veškeré síly byly koncentrovány na západní frontě.

Generála Pešiče přijali ve Francii veškerí tehdejší rozhodující činitelé a souhlasili s naším stanoviskem; pro situaci však po Caporetu v Itálii nebylo možno ani slíbiti, že s ofensivou na Soluně bude moci počítati v roce 1918.

Regent bránil plná tři léta Soluňskou frontu a uhájil ji. Konečně přece dosáhl toho, že byla zesílena a že se stala výchozí základnou pro slavný a vítězný náš postup, neboť nástup k severu skýtal možnost dosíci těchto dalších úspěchů: poraziti Bulharsko, přerušiti spojení Německa s východem a konečně z dřívější balkánské fronty připraviti osudný úder proti hlavním silám centrálních mocností. Všeho toho bylo dosaženo, neboť generál Hindenburg píše 3. října 1918 tehdejšímu německému kancléři Maxu Badenskému: „Je třeba vzhledem k prů-

lomu Soluňské fronty a k nedostatku záloh na západní frontě začít vyjednávat s nepřítelem.“

Jmenovaný již německý podplukovník Kirch praví: „Průlomem macedonské fronty je utvořena první trhлина do tvrze, která se nazývá „Německo“. Toto podřadné bojiště nabylo tím rázem rozhodujícího významu pro další běh a výsledek války.“

To se stalo, když I. srbská armáda započala druhé dílo, totiž pronásledování severním směrem, kdy se ukázalo též, že názor Hindenburgův je správný, t. j. že úspěch na Soluňské frontě bude osudný pro běh válečných událostí. Neboť když I. armáda dospěla k Sávě a k Dunaji, byla bývalá monarchie již v ohni a její základy se z velké části již bořily, takže maršál Franchette d'Esperay měl všechny potřebné podmínky jako záruku proti Německu a tím i pro brzké ukončení války.

Úspěch na Soluňské frontě měl vliv i na asijskou frontu, která padla, jakmile spojení se západem bylo přerušeno.

Rumunsko se po našem vítězství na Soluňské frontě pozdvihuje, rakouská fronta proti Italii se počíná rozkládati, vše v týlu hoří. Jeden italský spisovatel v svém spise „Italské jezdecktvo v bitvě u Vittoria Veneta“ praví: „Bulharská fronta je úplně prolomena, čímž utvořena široká rána do levého boku rakouského vojska proti Italii a přišel okamžik pro italské vojsko, aby vše vynaložilo k rozšíření úspěchu.“ A v tomto vojsku byla i jedna československá divise.

Ta rána byla zajisté veliká a široká, neboť 24. října, když započala ofensiva italského vojska, zlomila první srbská armáda poslední silný odpor rakousko-německých trup u Niše a postoupila až ke Kragujevci, snažíc se dosáhnouti Dunaje.

Krátce říkajíc, vítězství vybojované na Soluňské frontě nemělo význam jen místní, nýbrž mělo význam všeobecný, pro celou Evropu, ba i pro celý svět a bylo předzvěstí všeobecného vítězství našich spojenců; pro veškeré Slovany bývalé monarchie bylo pak morální vzpruhou, aby i oni činili to, co jim ukládala povinnost.

Hlavními činiteli průlomu byly francouzské a srbské divise pod velením našeho vrchního velitele krále Alexandra. I. a II. srbská armáda jsou pak hlavními nositeli oně druhé důležité části tohoto průlomu, totiž pronásledování.

Chci zde v hlavních rysech načrtnouti činnost srbského vojska v oně velké době, v které se zbíhaly světské události velkého významu a která přinesla svobodu a samostatnost tolika porobeným.

Průlom Soluňské fronty má dvě fáze: první sám průlom v užším smyslu slova a druhá — pronásledování, za kterého je nepřátelské vojsko úplně poraženo, zničeno a přinuceno ke kapitulaci — čímž válka byla skončena (vzhledem k Bulharsku).

Jest jisto, že kdyby nebylo průlomu, nemohlo dojít k pronásledování, ale kdyby nebylo pronásledování, nebyla by válka ukončena s úspěchem, poněvadž by nepříteli byla dána možnost zastavit se, uspořádati a znovu se připravit k dalšímu odporu.

Ku provedení první fáze bylo třeba získati početnou i palebnou převahu podle plánu, který by nepřítel nebyl s to žádnou odvetnou akcí zmařit; a to se také podařilo.

I v poslední válce bylo mnoho průlomů, ale málo pronásledování, a proto i málo velikých a úplných vítězství.

V druhé fázi, při pronásledování, nebylo možno pracovat podle nějaké známé situace, nýbrž jen na základě předpokladu; proto bylo potřeba energie, znalosti, vytrvalosti, způsobilosti pro kombinace

a manévr, rozhodnosti a smělosti, hraničící někdy i s risikem; zde nestačilo jen bojovati, jakož nemohlo býti ani pomýšlení na odpočinek, na zásobování a ještě méně na únavu, pokud nepřítel nebyl poražen a nesložil zbraň.

Průlom trval dva dni, pronásledování až ke kapitulaci bulharského vojska čtrnáct dní a další pronásledování rakousko-německých trup dvaatřicet dní.

Největší pronásledování bylo v roce 1806 po bitvě u Jeny, které trvalo jen dvaadvacet dní do hloubky 390 km. Srbské vojsko pronásledovalo šestačtyřicet dní a přešlo 600 km, ale v jakém terénu? Bez cesty, nepřítel pátil veškerá svá skladiště, bez spojení se zápolím, kterého nemohlo býti dříve dosaženo, dokud nebylo Vardarské údolí ve vlastních rukou, což se stalo teprve 24. září. Ke všemu ještě byla mezi vojskem silně rozšířena chřipka. Přes všechny tyto nesnáze a potíže šlo se kupředu bez zastávky, bez oddechu.

Je historická pravda, že zásluha o utvoření podmínek pro ofensivu na Soluňské frontě náleží především srbskému králi, který si přál, aby srbský národ byl opět na výši své staré slávy a cti. Šlo to ztěžka, neboť na západní frontě byly okolnosti také těžké a bylo tam potřeba jak vojska, tak i prostředků, hlavně po vyřadění Ruska z boje.

Příchod maršála Francheta d'Esperay uspil uskutečnění myšlenky ofensivy na Soluňské frontě, ale za podmínek, že Soluňská fronta nebude zesílena ani o jednoho vojáka, ani o jeden kilogram materiálu.

Naše vrchní velitelství přistoupilo i na tyto podmínky a započalo přípravy k ofensivě.

I. Všeobecná situace před průlomem Soluňské fronty.

Fronta se táhla od Jaderského moře v Albanii přibližně podél starých hranic mezi Srbskem a Řeckem se změnami, ke kterým došlo během války, což je vidět z náčrtu; pak přechází na hranice mezi Řeckem a Bulharskem, taktéž pokud nebyly změněny průběhem války.

Fronta byla stabilisována a opevněna na obou stranách podle zásad posícní války; existovala však jen jediná posice, neboť nepřítel neměl ve vnitrozemí více takových fortifikačních zařízení do hloubky, protože nevěřil, že by spojenci mohli zde provést nějakou vážnější ofensivu, neboť jinak by se nebyl směl spokojiti jen jedinou posicí.

Ze zpráv zběhů se seznalo, že stav bulharského vojska je špatný, zásobování slabé, oděv a obuv velmi chatrná a že potřeby a střelivo na frontu proti srbskému vojsku dopravovali na zádech vojini v terénu bez cest, což s morálního stanoviska působilo na mužstvo neblaze. Duševní stav bulharského vojína byl bolestný, právě tak jako jeho snahy, které naprosto neměly cíle. Bulharsko vešlo do války jsouc přesvědčeno o jistém úspěchu; ale válka se táhla již tři léta, aniž bylo dosaženo sebe menšího úspěchu.

Každým dnem se výhlídky na úspěch na straně spojenců lepšily, zejména vstupem Ameriky do války.

Bulharsko si mnoho krajů osvojilo, které mu nepatřily a které pak musilo brannou mocí hájiti a to plná tři léta.

Vojini odpírali poslušnost a musili býti k ní násilím přidržováni; přáli si konec války, aby mohli jíti domů.

Na straně spojenců byl stav dobrý, neboť strava a veškeré zásobování bylo na výši závidění hodné a výstroj a výzbroj byla velmi dobrá.

V ten čas bylo málo německých trup na Soluňské frontě; byly to většinou technické oddíly, dělostřelectvo, jakož i štáby.

Přes to, že se vojsko u nás skládalo z vojsk z celého světa, bylo jednotné velení zastoupeno velmi dobře; u nepřítele tomu však tak nebylo, což mělo velmi škodlivý vliv na jeho operace, jak uvidíme z událostí, které budu líčiti.

Ačkoli byl nepřítel poměrně početně silnější, byla na tom naše vojska morálně daleko lépe, neboť uvidíme, že srbské vojsko hned při plnění své první úlohy ukázalo, že je hodno důvěry, která byla v ně skládána.

Tehdejší nedostatky byly jen důsledkem koalice, jak tomu vždy v dějinách bylo, ale spojenecká vojska byla vždy schopna k akcím širšího rozsahu.

II. Učlenění sil.

A. nepřátelských.

V Albanii byl XIX. armádní sbor pod přímým velením rakouského vrchního velitelství. Východně od něho byla XI. německá armáda, která se skládala:

a) z 62. arm. sboru (Ochridské, 6. a 1. bulharská divise) až k Černé řece,

b) od Černé řeky k Malé Rupe byl 61. armádní sbor (302. německá divise, 4., 2. a 3. bulharská divise).

Tyto trupy tvořily XI. německou armádu, jejíž štáb byl v Prilepu. Jejím velitelem byl generál von Stauben.

Od Male Rupe na východ až východně od Dojranského jezera byla I. bulharská armáda (5. horská a 4. bulharská divise).

XI. německá a I. bulharská armáda tvořily armádní skupinu pod velením generála von Scholze s štábem v Skoplji.

Dále na východ byly II. a IV. bulharská armáda pod přímým velením bulharského vrchního velitelství se sídlem v Čustendilu; tomuto velitelství podléhala rovněž armádní skupina v Skoplji.

Tím způsobem bylo na Soluňské frontě u nepřítele trojí velení, což mělo škodlivý vliv na činnost vojska.

Německých vojsk bylo málo, byly to hlavně technické trupy a dělostřelectvo, roztroušené po celé frontě. Poměr mezi Bulhary a Němci byl špatný.

B. spojeneckých.

a) Anglicko-řecká vojska.

Na pravém křídle: 4 anglické a 6 řeckých divisí až po Vardar.

b) Západně od Vardaru až k Nonte: I. francouzská divisní skupina (1 francouzská a 2 řecké divise).

c) Srbské vojsko:

1. II. armáda: v první linii: Šumadijská, 17. a 122. francouzská divise od východu k západu, od Nonte až k Sokolu,
v druhé linii: Timocká a Jihoslovanská divise od východu na západ.

2. I. srbská armáda: v první linii: Drinská a Dunajská divise od Sokola až k potoku Lešnice,
v druhé linii: Moravská a jezdecká divise.

3. Východní francouzská vojska: od potoka Lešnice na západ ve spojení s italským armádním sborem Ferari proti XIX. rakouskému armádnímu sboru, který byl v Albanii.

Měla celkem: 5 francouzských a 1 italskou divisi.

III. Početní stav vojsk.

A. U nepřítele.

Podle generála Petra Pešiče bylo na celé Soluňské frontě 279 praporů, 1083 kulometů, 1176 děl, 21 eskadron a 80 letadel. Z toho měla XI. německá armáda podle německého podplukovníka Kircha 126 praporů a 484 děl (podle bulharského poručíka Nedeva 119 praporů a 504 děl), I. bulharská armáda pak 63 praporů a 411 děl.

Mimoto byly u bulharské armády 2 saské myslivecké prapory, 1 cyklistická rota, 10 horských kulometných rot, 66 lehkých a 33 těžkých děl, 3 zákopnické rot, 2 horské rot, 4 eskadrony, 2 přezvědné letecké skupiny a 1 bitevní. Z rakouských vojsk tam byly: 1 pohraniční prapor pro propagandu, 24 lehkých a 2 těžká děla a 1 zákopnická rota.

B. U spojenců.

Podle generála Pešiče bylo na celé frontě 264 praporů, 50 eskadron, 1271 děl a 1683 kulometů.

To znamená, že nepřítel byl o 15 praporů silnější než spojenci.

Z celkových sil spojenců bylo na srbské části fronty podle generála Pešiče: 46 praporů, 245 kulometů, 225 děl, 3 jezdecké eskadrony a 24 letadel.

Na téže úseku pak měli Němci podle německého podplukovníka Kircha: 18 praporů o 10.800 pušek a 156 děl, což znamená, že poměr sil byl 1:3.

Podle generála Pešiče byli jsme však v hlavním směru působnosti silnější jen o 9 praporů, 38 děl a 89 kulometů; aby bylo dosaženo rozhodujících výsledků, bylo projektováno převézt z ostatních front na frontu průlomu s naší strany trupy v celkové síle 75 praporů, 756 rychlopalných pušek, 580 děl a 81 letounů, kdežto nepřítel měl na stejné frontě 26 praporů, 146 děl, 245 rychlopalných pušek, 5 jezdeckých eskadron, 24 letounů, takže jsme byli v celku třikrát silnější než nepřítel.

Protože byla fronta, na kterou bylo třeba provést hlavní útok, 30 km široká, bylo rozhodnuto frontu zúžit na 9 km a provést hlavní útok proti frontě Soko-Kravički Kamen v šířce 9 km, kde jsme dosáhli pateronásobné přesily.

Podle generála Pešiče neměl nepřítel strategických záloh a měl obsazenu jen jednu posíci na způsob kordonu.

Podle německého plukovníka Kircha měl nepřítel celkem strategických záloh (operativen Reserven): 35 praporů a 24 baterií, rozdělených na 4 skupiny, a to:

a) U XI. německé armády: 10 praporů, 2 horské kulometné rot, 1 eskadronu, 5 baterií a 1 zákopnickou rotu pod velením jednoho bulharského brigádního štábu v okolí a jižně od Prilepa.

b) I. bulharská armáda udržovala v údolí Vardaru zálohu o 9 praporech a 7 bateriích.

c) V prostoru Gradsko-Veles bylo 7 praporů a 3 baterie pod přímým velením bulharského vrchního velitelství, ke kterým mělo být převezeno 6 zeměbraneckých německých praporů z Krimu a Rumunska, z kterých jen 2 byly skutečně za frontou a 4 na cestě z Rumunska. Konečně bylo zamýšleno dovézt pro tuto skupinu trupy z jednotlivých výcvikových středisk.

d) Konečně mělo bulharské vrchní velitelství za I. bulharskou armádou ještě 9 praporů a 9 baterií.

Veškera tato vojska byla již značně znavena válkou, zvláště vojska v přední linii.

Taková byla situace u nepřítele do 9. září, t. j. 5 dní před počátkem ofensivy. Toho dne v očekávání nepřátelského útoku, který podle zpráv byl očekáván podél břehů Črne reke a Dobroga Polja, nařizuje velitel armádní skupiny v Skoplji, aby byly odeslány: z armádní zálohy 1 bulharský pěší pluk k Prilepu, 13. saský myslivecký prapor a 1 horská kulometná rota k vesnici Dunje.

V touž dobu byl dirigován též záložní prapor Heimbürg ke Gradsku.

Velitel XI. německé armády přiděluje 14. září (v první den bitvy) z armádní zálohy veliteli 61. armádního sboru: štáb 2. bulharské brigády, dva bulharské pěší pluky a 1 německou horskou kulometnou rotu; 1 bulharský oddíl dělostřelectva o 2 bateriích, 12. saský myslivecký prapor, 1 bulharský pěší pluk; 1 horská kulometná rota a 1 horská rota vrhačů min byly dirigovány drahou k vesnici Berancima za levé křídlo 62. armádního sboru.

Poslední pluk z armádní zálohy táhl v noci s 14. na 15. září na Krijanimu a Razim bejův most za 4. bulharskou divisi jako posila pro tuto část fronty.

Jak vidět z toho, bylo o strategické záloze rozhodnuto dříve, než se bitva utvářela, a proto ve skutečnosti v rozhodujících okamžicích bitvy nepřítel nedisponoval strategickou zálohou k odražení akcí nastalých na frontě během bitvy.

Bylo potvrzeno, že nepřítel věděl o útoku spojenců, a to znal přesně i směr a místo útoku, a přece pustil, jak uvedeno, své zálohy z ruky; to znamenalo, že nepřítel nevěřil, že by spojenecká vojska mohla dosáhnout takového úspěchu, který by je přinutil k opuštění základní fronty, kterou držela plná tři léta. Disponování pak zálohami u podřízených velitelů úseků znamená, že si přáli udržeti dosavadní frontu stůj co stůj, neboť v opačném případě bylo nutno podržeti si strategické zálohy k vedení bitvy do hloubky a ne jen k odražení akcí spojeneckých vojsk, namířených proti pohraniční frontě; a když ne pro boj do hloubky, tak pro manévr v širším smyslu slova. Dne 16. září vidíme, že nepřítel nemá záloh a že je tvoří z vojsk převedených z méně ohrožených úseků, což nestačilo k zadržení tlaku našeho vojska, tím méně k jeho úplnému odražení.

Jen učlenění do hloubky poskytuje možnost ke kombinované činnosti a tak učiněna základní strategická chyba, neboť bylo potřeba provést učlenění takové, aby odpovídalo nejhoršímu případu: totiž že spojenci prolomí frontu.

To mělo být tím spíše provedeno, protože bulharské vrchní velitelství vydává dne 18. srpna bulletin o situaci č. 55, v kterém praví: „Zprávy o útoku ve směru na Dobro Polje jsou stále více a více aktuálnější. Nepřítel provádí velké přípravy. Lze očekávat hlavní útok každého dne na úseku Dobro Polje—Vetrenik. Na makedonské frontě jsme před počátkem jedné z větších akcí, hlavně na srbské frontě. Bude-li se tato akce skládati z několika útoků za účelem dobytí hřebene Dobro Polje—Vetrenik, nebo má-li míti za účel průlom ve směru Prilep, to bude záviseti na tom, kde bude použito francouzských záloh...“

Podle toho se rozumělo pro nepřítele samo sebou, že zaujal vyčkávací strategické učlenění, t. j. se silnými zálohami, a to hlavně za

frontou proti srbskému vojsku, neboť tam byl předpokládán hlavní útok. Místo toho však dávají se zálohy předčasně z ruky, obrana se přetvořuje na pouhou obranu pohraniční fronty, takže když došlo k průlomům, nebylo žádných záloh, a to bylo příčinou, že se nemohlo průlomům čelit dostatečnou měrou.

Jedno ponaučení pro budoucnost!

Konečně, jak známo, nezajistil si nepřítel frontu do hloubky ani po stránce opevňovací; to ještě více potvrzuje jeho úmysl, že nechtěl frontu bránit do hloubky; neboť po průlomě nemohl se nikde vážně zachytit, poněvadž neměl za první posicí připraveny posice, což mělo také osudný vliv na výsledek bitvy na této frontě.

Konečně podle vyjádření majora Jankova, náčelníka štábu 1. brigády 8. bulharské divise, jejíž fronta byla první prolomena (Dobro Polje) nebylo nic podniknuto k paralysování průlomů, ačkoli se vědělo, že útok s největší pravděpodobností bude proveden z úseku srbské fronty a to proti 2. bulharské divisi.

Podle prohlášení podplukovníka Kircha psali bulharští velitelé mnoho o opevňování fronty, rozkazy byly stále automaticky obnovovány, vydávány návody k opevňování, ale ve skutečnosti nebylo podniknuto pranic, aby ochrana fronty byla zabezpečena.

III. Plán průlomů byl tento:

Za hlavní směr pro operace vybráno údolí Moglenské na srbské frontě v hornaté krajině mezi řekami Sušicí a Lešnicí; měl se zde provést průlom nepřátelské fronty a pak se mělo přejít k pronásledování s Jihoslovanskou a Timockou divisí a dosáhnouti linie Demir Kapija Kavadarci.

A. Srbská vojska:

a) II. srbská armáda útočí na frontu Soko—Sušica.

b) I. srbská armáda útočí na úsek Lešnica—Soko.

B. Anglicko-řecká vojska útočí na Vardarskou frontu.

C) Francouzsko-italská vojska útočí na Bitoljskou frontu.

Útok měl započítí u srbského vojska 14. září, u anglicko-řeckých trup 17. a u francouzsko-italských 20. září; to se však neshodovalo se zásadami racionální činnosti a proto s tím naše vrchní velitelství nesouhlasilo; naopak požadovalo současný útok na celé frontě za tím účelem, aby nepřítel byl v nejistotě o směru hlavního útoku a byl tím přinucen své síly tříštiti; ale zůstalo při tom, co bylo nařízeno.

Podle shora uvedeného plánu bylo v úmyslu dosíci těchto výsledků:

1. Rozdvojení bulharských sil v údolí Vardaru od sil v okolí Bitolje.

2. Přerušiti hlavní nepřátelské komunikace, a to: komunikace vedoucí jednak údolím řeky Vardaru, jednak od Prilepu přes Gradsko a konečně cestu z Prilepu přes Veles; tím by bylo přerušeno spojení nepřátelské skupiny u Prilepu se zápolím, neboť největší skladště byla v okolí Gradska; tímto úspěchem by byla nepřátelská skupina u Bitolje vržena do divoké Albanie a jen obejitím přes Gostivar, Tetovo a Skoplje mohla ujíti katastrofě; to se jí však nepodařilo a 80.000 nepřátel upadlo jižně od Skoplje do zajetí proto, že ji srbské vojsko rychle pronásledovalo.

Plán byl dobrý, a kdyby se byl býval zdařil, byl by býval měl dalekosáhlé následky, ale k jeho provedení bylo potřeba i dobrého vojska, to znamenalo takového vojska, které by bylo způsobilé k boji, které mnoho svou morální silou získá, ale málo žádá; neboť na zápolí nebylo možno nikterak spoléhati před ukončením tohoto plánu; bylo proto nutno pracovati s velikou rychlostí, aby se plán zdařil.

A takové vojsko bylo nalezeno; bylo to srbské vojsko, které pro tuto úlohu bylo způsobilé, což samy pozdější události dokázaly.

Proto rychlost v jednání byla jednou z hlavních podmínek úspěchu a tato rychlost v jednání se táhne jako červená nit celou akcí s devisou v čele: „pronásledovati do posledního dechu lidí a koní“.

IV. Provedení plánu.

A. Bitva.

Přípravy byly provedeny podle plánu a nejdůležitější okamžik pro přípravu byl: nabýti na vyhlédnutém úseku absolutní převahy nad nepřítelem, a to jak co do počtu vojsk, tak i do množství bojových prostředků.

Na srbské frontě dosaženo pateronásobné celkové přesily; podle německého plukovníka Kircha byl poměr 1:4, t. j. Srbové byli čtyřikrát silnější.

1. II. srbská armáda měla:

v první linii na pravém křídle Šumadijskou srbskou divisi, ve středu 17. francouzskou koloniální divisi a na levém křídle 122. francouzskou divisi.

Křídelní divise měly rozlohu po 6·5 km a střední 3·8 km.

Celkem měla 331 děl, neboli asi 21 děl na 1 km fronty.

V záloze byla Timocká a Jihoslovanská divise, určená k pronásledování, jakmile fronta bude prolomena, a to na 1 km za předními divisemi.

2. I. srbská armáda měla:

v první linii Drinskou a Dunajskou a v druhé linii Moravskou a jezdeckou divisi.

Šířka fronty byla 18·5 km, děl měla 189, neboli 12 na 1 km fronty, to znamená, že hlavní úloha připadala II. srbské armádě.

Naše letectvo bylo také silnější, poněvadž jsme měli 81 letounů a nepřítel jich měl jen 24. Je nutno zdůrazniti, že přípravy k bitvě byly provedeny co nejracionalněji a podle promyšleného plánu, což přispělo taktéž k úspěchu bitvy.

Přípravy záležely:

1. v přemístění určených divisí a dělostřelectva k akci do úseků jim stanovených podle plánu sestaveného pro průlom,

2. v stavbě cest potřebných pro dělostřelectvo a pro spojení s cestami směrem k nepříteli, aby dělostřelectvo mohlo doprovázeti do průlomu pěchotu, což bylo velmi důležité,

3. vystavěny nové a opraveny staré cesty, zlepšeno spojení s týlem k nejlepšímu co možná zajištění dopravy bojových a životních potřeb,

4. vystavěny nové polní železnice: Dragomanci—Bizova, k rychlejší dopravě potřeb pro trupy, protože dosavadní pozemní komunikace nevyhovovaly svou kapacitou pro přísun potřeb trupám,

5. vybudovány posice pro baterie, které měly býti převedeny z jiných front; bylo jich hodně;

6. postaveno muniční skladiště pro dělovou a pěší munici podle seskupení sil podle plánu (pro 17. a 122. francouzskou divisi),

8. střelivo dopraveno do posic pro 7 bojových dní pro všechny divise, což bylo jednou z největších a zajisté i nejdůležitějších prací,

8. organisováno telefonní a telegrafické spojení podle plánu pro ofensivu,

9. upravena nová letiště,

10. organisována potřebná sanitní zařízení podle budoucího účel-
nění trup,

11. provedeno potřebné maskování trup a hlavně dělostřelectva.

Vše to vyžadovalo ohromné práce, jež měla zajistiti úspěch, který také následoval.

K této veliké přípravě přikročeno po vydání prvního nařízení dne 27. července a definitivního dne 7. srpna, s rozkazem, že má býti dokončena do 25. srpna; to bylo na srbské frontě také provedeno. Na ostatních částech fronty byla skončena teprve 29. srpna příprava.

Nepřítel měl dobře organisovanou posici do hloubky ve třech liniích; vybudování měl však jen první posici a do hloubky neměl nic připraveno, takže, když padla první posice, ztratil větší část svého dělostřelectva a nebyl již s to klásti našemu vojsku větší odpor. To nasvědčuje tomu, že nepřítel věřil, že se bude moci udržeti proti spojencům na této první a jediné posici, což však bylo mylné a se strategického hlediska základní chybou. Též zálohy byly vypotřebovány, takže nepřítel po pádu první linie nebyl s to zachytiti se na postupných terénních úsecích, protože byl zatlačen silným náporem našeho vojska.

Na úseku proti II. srbské armádě, kde byl proveden hlavní útok, měl nepřítel taktéž organisovány posice do hloubky o 2—3 zákopových liniích. Nejdůležitější body byly: Vetrenik proti Šumadijské divisi, Kravica a Dobro Polje proti 17. francouzské divisi a Soko proti 122. francouzské divisi. Tyto body byly základem obrany. (Vetrenický masiv byl nejdůležitější a nejpůsobilejší pro obrannou akci, dělí se na západní a východní a jeho severní výběžky se sbíhají u Slonova Uva, který byl klíčem k posici na Vetreniku.)

Podle plánu velitele II. armády měla 122. a 17. francouzská divise provést hlavní útok, kdežto Šumadijská divise vedlejší útok, zabráti Vetrenik a opevniti se na linii východně od Vetreniku—Slonova Uva až k potoku Sušici a zajistiti se proti útokům.

*

Jakmile byly vykonány přípravy, byl vydán rozkaz k útoku — k bitvě.

Bitva započala 14. září s racionální dělostřeleckou přípravou, která trvala celý den.

Velitel II. armády, vojvoda Stepan Stepanovič, byl na své pozorovatelně na Tumbi se štábem a sledoval průběh bitvy, t. j. přípravy.

Toho dne provedlo dělostřelectvo II. armády velmi dobrou rušivou palbu. U I. armády byla činnost dělostřelectva uspokojivá.

Nepřátelské dělostřelectvo na naši palbu reagovalo.

Během dne zpozorovalo naše letectvo 5 automobilních oddílů, každý o 40 nákladních autech s pěchotou, které spěchaly od vesnice Dunje směrem ke Kozjaku, což nasvědčovalo, že nepřítel měl za bitoljským úsekem zálohy v rovině.

Když byl o tom zpraven velitel II. armády, nařídil letectvu, aby mu přesně hlásilo, zda budou tyto trupy zadrženy na Kozjaku či pojedou-li dále.

Jakmile mu bylo hlášeno, že jedou dále, usmál se spokojeně, což nebylo jeho zvykem, a pravil: „Ale to jsem právě chtěl, Bulhaří tak prohrají hru.“ A tak se také stalo; neboť tyto zálohy přišly do zmatku, který nastal v přední linii, a byly zároveň s ní odrazeny, místo aby bývaly zůstaly na Kozjaku a zadržely zde poražené trupy. Proto Kozjak brzo padl a tím padla též obrana pohraniční fronty, t. j. Bulhaří prohráli bitvu neboli hru, jak to duchaplně řekl náš vojvoda Stepanovič.

Sousední trupy se zúčastnily dělovou palbou. Druhého dne bitvy, 15. září o 5. hod. 50 min. pěchota II. armády přešla k útoku a nastalo dobývání nepřátelských posic. Výsledek činnosti toho dne byl ten, že 17. a 122. francouzské divise dosáhly vytčených cílů, ale s velkým zpožděním.

Vrchol Sokola ○ 1875 padl také teprve později v noci, když vojvoda Stepanovič nařídil telefonicky, aby bylo veliteli 122. divise oznámeno, že Sokol musí padnouti dříve se co děj, jinak že by nepřítel z něho druhý den křížil celou naši činnost.

17. francouzská divise bojovala chrabře s obzvláštním elánem a sebeobětováním; nepřítel soustředil na ni celou svou sílu, neboť ona dobývala Dobroga Polja, brány Soluňské fronty a jejím pádem by byla bývala fronta proražena. K dosažení tohoto cíle použito všech záloh; rozhodnutí nemohlo býti však dosaženo. Náčelník štábu 17. francouzské divise hlásí tuto situaci telefonicky. To se stalo 15. září kolem 13. hodiny. Poté povolává velitel II. armády k telefonu velitele Šumadijské divise a osobně mu nařizuje, aby vyslal do levého boku nepřátelských trup, bojujících proti 17. francouzské divisi, jeden oddíl pěchoty s dělostřelectvem, aby je napadl, ulehčil tím 17. francouzské divisi boj a umožnil pád Kravičkoga Kamena, který byl klíčem nepřátelské posice proti II. armádě a ležel před 17. divisí. Tento rozkaz byl jediným zásahem slavného vojvody do průběhu bitvy, neboť on vždy vše předvídal a ponechal pak podřízeným úplnou volnost jednání.

Tento osobní rozkaz velitele II. armády měl rozhodující význam pro výsledek bitvy; neboť proud Šumadijské divise obsazuje Borovu čuku, Oblu čuku a konečně padá i Kravički Kamen, čímž učiněn i průlom do bulharské fronty, a Dobro Polje. Tím ukončena bitva v náš prospěch, ke kterému Šumadijská divise značně přispěla.

Velitel Šumadijské divise provedl shora uvedený rozkaz současně s prováděním dané mu původní úlohy.

Vzhledem k obtížnému dobývání Vetrenika bylo nařízeno Šumadijské divisi, aby prováděla podřadný úkol, a proto jí bylo přiděleno méně prostředků nežli druhým divisím I. linie.

Když 17. francouzská divise nemohla dále postupovati, protože nepřítel bránil úporně své posice a prováděl protiútoky a neměla již vůbec záloh, bylo nutno jí pomoci. Tu pomoc jí poskytla právě Šumadijská divise, která svou akcí do levého boku nepřátelských trup před 17. francouzskou divisí dobývá postupně, ale rychle Borovu čuku, což požadovala 17. francouzská divise, a za svého dalšího postupu přivedla k pádu Oblu čuke a Kravičkoga Kamena. Proto opouští nepřítel před 17. francouzskou divisí své posice a II. srbská armáda dobývá nepřátelské obranné linie; tak dochází na jejím úseku k průlomu nepřátelské fronty a nastává obrat v situaci.

Tím způsobem se stala vedlejší úloha Šumadijské divise hlavní, což slouží této divisi ke cti.

Chování obou francouzských divisí bylo nejvýš čestné a chrabré; toho dne spatřujeme vzácný případ solidárnosti francouzských a srbských vojsk. Dobro Polje přijalo chrabré syny francouzského národa, jehož děti v minulé válce bojovaly všude za svobodu a moc druhých, přijalo i ty, kteří tam spí svůj věčný sen a stali se tak věčnými ochránci oné historické brány, z které vyšla a kde zvítězila pravda a kde utrpěl porážku jeden z národů, který byl potrestán za své činy.